

düşünülen" üçlüsünün aynileşmesi sonucunu ilim mutluluğuna erer. Teslîs de Hint ilâhiyatında önemli bir yer tutar. Kökleri yukarıda birleşip biri diğerinden ayrılmayan, aşağıya doğru indikçe adları ve fiilleri değişen Brahma, Narayana ve Rudra adlı şahıslar teslîsi oluşturur. Madde ile ilâhî varlıklar arasında olan ve yukarıdan aşağıya doğru kurulmuş bir köprü durumunda bulunan heyûlâ (ayvakta) üç kuvveye sahiptir. Yaratma eylemini gerçekleştiren Brahma birinci, tabiatı ıslah edip devam ettiren Narayana ikinci, gücünü kaybeden tabiatı yok etme fonksiyonunu icra eden ve Rudra olarak da bilinen Mahadeva üçüncü kuvve üzerinde yürür. Beşerî özellikler taşıyan melekler tanrı gibidir. Aydın kesim puta tapmazken halk puta tapar. Aydınlarla göre cennet ve cehennem ruhanî, halka göre ise cismanîdir. İsvra adı verilen tanrı aydınlara göre vardır, birdir, benzeri yoktur, ezeli ve ebedidir, hayat, irade, kudret ve hikmet sahibidir. Yaratıkların yokluğunu düşünmek mümkün ise de "yaratıklar var, tanrı yoktur" demek imkânsızdır. Halka göre tanrı zâtı ve sıfatları itibarıyla yaratıklar gibidir; cisimdir, doğar, doğurur ve eşi vardır (*Tahkîku mâ li'l-Hind*, s. 23-30; *Kitâbü Bâtenceli'l-Hindî*, s. 173). Kastların en önemli sınıfını teşkil eden ve belirli ahlâk seviyesine ulaşmak zorunda olan Brahmanlar'ın diğer sınıflara karşı bazı görevleri vardır. Bayram, evlenme, cenaze gibi genel ve özel dinî törenlerle ibadetleri yalnız onlar idare edip ön planda yer alırlar. Mânasını anlamadan öğrenip okudukları Vedalar'ı korumak onların tekelindedir. Hükümdar sülâlesinin savaşçıları olan Kşatriya tabakası Vedalar'ı öğrenebilir, fakat başkasına öğretmez.

Hint dinleri hakkında Bîrûnî'den sonra en önemli kaynak olarak kabul edilen Şehrîstânî ise Hintliler'i Berâhime, ruhanîler (ashâbû'r-rûhâniyyât), yıldızlara tapanlar (abedetü'l-kevâkib), putlara tapanlar (abedetü'l-esnâm) ve hukemâ grupları olmak üzere dinî bakımdan beş gruba ayırmış ve bunlardan Berâhime'yi Budistler, tenâsûhe inananlar ve filozoflar (ashâbû'l-fikre ve'l-vehm) kısımlarında incelemiştir. Ayrıca Berâhime'nin İslâm âlimlerinin tenkitlerine konu teşkil eden nübüvve ilişkin itirazlarını özetleyerek cevaplandırmıştır.

Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'den itibaren kalemle alınan kelâm eserlerinde nübüvve itiraz niteliğinde olmak üzere Berâ-

hime'ye nisbet edilen görüşler üç noktada yoğunluk kazanmaktadır: İnsanlığa ışık tutmak açısından akıl yeterlidir, peygamberliğin belgelenmesi için delil olarak kullanılan mucizelerin oluşumu ve fiilen gerçekleştiği sabit değildir, peygamberlerin getirdiği ibadetler mânasız olup herhangi bir fayda sağlamaktan uzaktır. İlâhî bir kaynağa dayanan, yaratıcı ile yaratılan arasında münasebet kurmak suretiyle insanı yücelten, kişiye erginlik ve erdem kazandırmak amacıyla mükellefiyetler getiren semavî dinlere karşı yapılan bu tür itirazlar başta kelâm, tasavvuf ve ahlâk kitapları olmak üzere birçok İslâmî eserde cevaplandırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA:

Tehânevî, *Keşşâf*, "berâhime" md.; Ya'kübî, *Târîh*, I, 84-94; İbn Hurdâzbih, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, s. 71; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, s. 176-186; Mes'ûdî, *Mürâcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), I, 76-80; Makdisî, *el-Bed' ve't-târîh*, IV, 9-19; Bâkîllânî, *et-Temhîd* (İmâdüddin), s. 126-156; Kâdî Abdülcabbâr, *el-Muğnî*, XV, 21, 50, 73, 109-120, 132-133, 165-167; Bağdâdî, *el-Fark* (Abdülhamîd), s. 131, 343, 347, 355, 363; Bîrûnî, *Tahkîku mâ li'l-Hind*, Haydarâbâd 1954, tür.yer.; a.mlf., *Kitâbü Bâtenceli'l-Hindî*, Leiden 1956, s. 173; İbn Hazm, *el-Faşl*, I, 69-70; Ebû'l-Yûsr el-Pezdevî, *Uşlû'ü'd-dîn* (nşr. Hans Peter Lins), Kahire 1383/1963, s. 90-91, 96; Şehrîstânî, *el-Milel* (Kilânî), II, 250-252; Ebû'l-Meâli, *Beyânü'l-edyan* (trc. Yahyâ el-Haşşâb, *Mecelletü Külliyyeti'l-Âdâb*, XIX/1, Kahire 1957 içinde), s. 18-20; R. C. Majumdar, *The History and Culture of the Indian People*, London 1951, II, 162; Bruce B. Lawrence, *Shahrastani on the Indian Religions*, Paris 1976, s. 75-100; Abdurrahman Bedevî, *Min Târîhi'l-İlhâd fi'l-İslâm*, Beyrut 1980, s. 70, 98, 99, 115-117, 129; Ö. Faruk Harman, *Dinler Tarihi Açısından Şehrîstânî ve el-Milel ve'n-Nihal* (doktora tezi, 1983), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 123-129; Abdullah Mübeşşir et-Tarazî, *Mevsû'atü'l-târîhi'l-İslâmî ve'l-hadâretü'l-İslâmiyye li-bilâdi's-Sind ve'l-Pencâb*, Cidde 1983, I, 318-324; Sir Monier Monier-Williams, *Modern India and the Indians*, Delhi 1987, s. 155-159; Romesh Chunder Dutt, *History of India*, New Delhi 1987, I, 82-154; II, 276-278; P. Thankappan Nair, *Indian National Songs and Symbols*, Calcutta 1987, s. 126-133; Ali Abdülvahîd Vâfî, "Vaḥdetü'l-vücûd ve'l-fenâ" fillâh ve tenâsûhu'l-ervâh fi 'akâ'idü'd-dini'l-Brahmî, *ME*, XXXV/10 (1964), s. 1051-1055; G. F. Dales, "New Investigations at Mohenjo-daro", *Archaeology*, XVIII/2, New York 1965, s. 147; D. Gimaret, "Bouddha et les Bouddhistes dans la Tradition Musulmane", *JA*, CCLVII (1969), s. 273; P. Kraus — [G. Vajda], "Ibn al-Rāwandî", *EI²* (İng.), III, 905; N. Smart, "Brahma", "Brahmanizm", "Brahman", *DCR*, s. 150-151; R. N. Dandekar, "Vedas", *ER*, XV, 214-217; J. C. Heesterman, "Vedism and Brahmanism", *a.e.*, XV, 217-240; A. Hillebrandt, "Brahman", *ERE*, II, 796-799; H. Jacobi, "Brahmanism", *a.e.*, II, 799-813.

GÜNEY TÜMER

BRAUDEL, Fernand

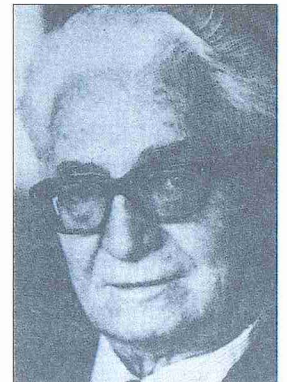
(1902-1985)

Akdeniz ve Akdeniz dünyası ile ilgili çalışmalarıyla dünya çapında ün kazanan tarihçi ve *Annales* okulunun önde gelen temsilcisi.

Fransa'nın kuzeybatısındaki Meuse ilinde doğdu. Orta öğrenimi, XIX. yüzyılın katı geleneklerini sürdüren eğitim anlayışı içinde klasik bilgilere ağırlık veren bir yönde gelişti. 1923'te Sorbonne Üniversitesi'nden tarih "agrégés" olarak mezun oldu. 1937 yılına kadar Cezayir ve Paris'te lise tarih öğretmenliği ve Sao Paulo Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. 1937'de Paris'te Ecole Pratique des Hautes Etudes'e müdür oldu. II. Dünya Savaşı'nda Almanlar'a esir düştü; Lübeck esir kampında kaleme aldığı "La Méditerranée et le Monde méditerranéen à l'époque de Philippe II." adlı ünlü doktora tezini 1947'de savundu. Bu tezde ortaya attığı yeni tarih görüşü bazı tarihçileri şaşırtırken bazılarını da âdetâ büyüledi.

Braudel bu yeni görüşlerinin çoğunu, iki ünlü tarihçi Marc Bloch ve Lucien Febvre tarafından 1929'da Strasbourg'da kurulan *Annales* dergisinin etrafında oluşan okula borçludur. 1946 yılında bu derginin yöneticileri arasına giren Braudel 1949'da Collège de France'a seçilirken 1956'da da Ecole des Hautes Etudes'ün VI. kısmının başkanlığı görevinde hocası Lucien Febvre'in yerini aldı. VI. kısmın milletlerarası niteliği ve her bilgi alanından, her millettan araştırmacının bir arada bulunması Braudel'in görüşlerini önemli ölçüde etkiledi. 1962'de de Maison des Sciences de l'Homme'un ilk yöneticisi oldu.

Başta *Annales* dergisi olmak üzere birçok dergide çok sayıda makalesi ya-

Fernand
Braudel

yımlanan Braudel'in *Cambridge Economic History of Europe* ve *The Encyclopaedia Americana*'ya yazdığı makale ve maddeler geniş bir okuyucu kitle-sine ulaşmasını sağlamıştır. İlim dünyasına büyük katkılarından ötürü Brüksel, Oxford, Madrid, Cenevre, Floransa, Varşova, Cambridge, Sao Paolo, Padova, Londra, Chicago, Saint-Andrews ve Edinburgh üniversiteleri ona fahrî doktora unvanı vermişlerdir. Braudel bunun dışında çok sayıda araştırmayı teşvik etmiş, şimdi hemen her biri büyük tarihçi olan çeşitli milletlerden genç araştırmacıların yetişmesine ön ayak olmuştur. Akdeniz'e olan ilgisinden ötürü Osmanlı tarihine de büyük bir yakınlık duymuştur. Braudel üç cilt halinde kendi ülkesi Fransa'nın tarihini yazarken Kasım 1985'te öldü.

Braudel ve Annales Okulu. 1929'da Strasbourg'da yayın hayatına başlayan *Annales d'Histoire Economique et Sociale* adlı dergi, bir süre sonra bir yenilikçi tarihçiler topluluğu haline gelerek o zamana kadar hâkim geleneksel tarih anlayışına karşı sonradan "yeni tarih" veya "Annales tarihçiliği" adı verilecek olan tamamen değişik bir tarih anlayışı oluşturmaya başlamıştır.

Geleneksel tarih, "olay anlatıcılığı" denilen (Osmanlı tarih geleneğindeki vekâyi' tarihçiliğinin bir benzeri), uzun bir zaman diliminde en çok göze çarpan ve hızlı değişen olayları ve ünlü kişilerin yaptıklarını tarih olarak kabul eden bir anlayış içinde sosyal, ekonomik ve kültürel âmil-ler gibi etkileri çıplak gözle görülemeyen unsurları pek dikkate almamaktaydı. Annales okulu ise ilk olarak bu anlayışın karşısına tarihin bölümlere ayırlamayacağı ilkesini çıkardı. Bu okulun mensuplarına göre tarihçinin görevi, siyasi veya askerî olayları öne çıkarmak veya tarihte büyük adamların değiş-tirici rollerini abartmak değildir. Çünkü bunlar aslında geçici ve önemsiz sonuçlardan ibarettirler. Tarihçinin asıl görevi, sosyal ve tarihî değişim sürecinin bütünlüğünü yakalayabilmektir ki Bloch buna "histoire totale" (toplam tarih) adını vermektedir.

Annales okulunun yerleştirdiği ikinci ilke de tarihin, hızlı değişenden (buna "olay" demektedirler) çok yavaş değişeni ("olgu" veya "yapı") araştırılan ilim dalı olduğudur. Böylece Annales okulunun ortaya koyduğu "yeni tarih" eski anlayışın tamamen tersine insan toplumlarında değişmez herhangi bir şeyin olamayacağını, yavaş değişenlerin eski tarihçiler

tarafından değişmez olarak algılandığını, ancak bunların da değiştiğini ve asıl tarihçiliğin bu uzun süreç değişmelerini ortaya çıkarmak olduğunu ispata yönelmiştir. Annales okulunun bu anlayışı bütün dünyada büyük bir ilgiyle karşılanmış, insan bilimlerinin tamamını tarihin çatısı altında bir tek ilim haline getirme yönünde ciddi adımlar atılmıştır. Bu doğrultuda o zamana kadar hiçbir dönemde tarihî konular arasında yer almamış olan tabii değişmelerle insan toplumlarının değişme süreçleri arasındaki ilişkiler araştırılmaya başlanmış, iktisat tarihi yeni bir canlılık kazanırken sosyal tarih denilen yeni bir disiplin önce ortaya çıkmış, sonra da mesafe kazanmaya başlamıştır. Yine bu doğrultuda tarih ilmi matematik tekniklerden ve bilgisayar teknolojilerinden faydalanır hale gelmiştir.

Annales okulunun bütün dünya tarihçi çevrelerinin üzerinde olduğu gibi Türk tarihçileri üzerinde de büyük etkileri olmuştur. Esas olarak Fuad Köprülü, Ömer Lütfi Barkan ve Halil İnalcık gibi önde gelen Türk tarihçileri bu yeni tarih anlayışının prensip ve tekliflerinden belli ölçülerde etkilenecek bu doğrultuda çalışmalar yürütmüşlerdir.

Braudel'in bizzat ifade ettiği üzere "Annales tavrı", Bloch ve Febvre'in meydana getirdiği birinci nesilde belirlenmiştir; daha sonra gelenler yeni örnekler, yeni formüller ve yeni deliller getirmişler, ancak yeni usuller icat etmemişlerdir. Bu okul çerçevesinde Braudel'in tarih ilmine en büyük katkısı, iki dev eseri olan iki ciltlik *Akdeniz* ile üç ciltlik *Maddî Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm* adlı kitaplarında uyguladığı metotta ortaya çıkmaktadır. Her iki eser de üç katlı birer bina olarak inşa edilmiştir. Yazarın kendi ifadesiyle zemin kat yavaş değişenin, dip dalgalarının veya doğrudan doğruya yapıyla ilgili unsurların tarihidir. Birinci kat ise ekonominin ve toplumla ilgili hususların incelendiği kesimdir. Bir başka ifadeyle burada yapı ile ilgili olmayan fakat yine de nisbeten yavaş değişen bir alanın tarihi söz konusudur. Nihayet sonuncu kat, hızlı değişeni yani olayı ve siyaseti incelemektedir.

Tarihî sürecin böylece üç katlı olarak ele alınmasının sonucu olarak belli bir dönemin ve belli bir tarih kesitinin değişme eğilimlerine yaklaşan Braudel, Bloch tarafından geliştirilen "histoire totale" kavramını "histoire globale" (bütüncül ta-

rih) haline getirmiştir. Bu anlayışa göre her şey tarihin ilgi alanı içine girmekte, eski anlayışta olduğu gibi insanın yalnızca bazı hareketleri tarihî kabul edilmekten çıkmaktadır. Braudel'e göre, değişmeye etki etmesi ve onu açıklaması şartıyla, en basit sayılan insanî olay ve olgular da artık tarihin konusudur.

Braudel'in tarih metodunun ikinci unsurunu, "temporalités" (zamansallıklar) adını verdiği kavram oluşturmaktadır. Buna göre tarih, zamanın her kesitinde veya eş zaman dilimi içinde bütün mekânlarda aynı yoğunlukta bir değişme süreci göstermemektedir. Tarih türdeş bir akış değildir, zamana ve mekâna göre farklı tarihî yoğunluklar yani zamansallıklar söz konusudur. Braudel buradan hareketle Annales okuluna kadar hâkim olan Batı merkezci tarih anlayışına da karşı çıkmıştır. Bu eski anlayışa göre dünya tarihi Batı tarihinin az veya çok gecikmiş bir kopyasıdır. Oysa Braudel dünya tarihinin, birbirlerine az veya çok temas eden özel tarihlerden yani zamansallıklardan oluştuğunu ve bütünsel tarihin, bütün bu farklı zamansallıkların gündeme getirilmesi ve bağlantılarının kurulmasıyla oluşturulabileceğini belirtmektedir.

Nihayet Braudel'in sonuncu büyük kavramı "longue durée" dir (uzun süreç). Braudel bu kavramı asıl değişme sürecinin tabanını belirlemek için kullanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle kısa zaman dilimi içinde meydana gelen değişiklikler, olay denilen ve esas değişme sürecini düşük ölçekte belirleyen tarihî durumlardır. Buna karşılık uzun süreç değişimleri yapı-larda meydana gelen değişiklikler olup tarihî sürecin engbelerini belirlemektedirler.

Braudel temel nitelikteki eserlerinde Osmanlı tarihine de büyük bir ilgi göstermiştir. *Maddî Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm*'de Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi başına bir "ekonomi-dünya" oluşturduğunu, yani siyasi ve coğrafi sahası içinde kendine yeterli bir ekonomik birim meydana getirdiğini, ancak bu kendine yeterliliğin Osmanlı ekonomisinin durgun kalmasına, uzun zaman dilimi içinde pek fazla değişme göstermesine yol açtığını söylemektedir. Buna karşılık Batı ekonomisi dünyasının kendine yeterli olmaması onun uzun zaman dilimi içinde dünyaya yayılmasına yol açmış, yani yapıları Osmanlılar'a göre daha hızlı değişmiş, bunun sonucu olarak da Osmanlılar geri olmadıkları halde Ba-

tı'nın değişme sürecinin hızından ötürü nisbî bir gerilik görüntüsü sergilemişlerdir.

Braudel'in Osmanlı tarihine karşı asıl büyük ilgisi Akdeniz adlı büyük araştırmasında ortaya çıkmaktadır. Bu kitabın II. cildinin büyük bölümü Akdeniz'deki Osmanlı-İspanya çatışmasının sosyal, ekonomik ve siyasî sonuçlarına ayrılmıştır. Özet olarak Akdeniz hâkimiyeti için XVI. yüzyılda birbirleriyle çarpışan bu iki büyük güç, yüzyılın sonundan itibaren birinin doğuya İran'a, diğerinin de Atlantik yönüne dönmesi sonucu Akdeniz'i aynı anda terk etmiştir. XVI. yüzyılın bu iki devletin gerek Akdeniz'deki çatışmaları gerekse Akdeniz'den çekilmeleri bunların dışındaki Batılı güçlerin lehine olmuş ve her ikisi de XVII. yüzyıldan itibaren gerilerken üstünlük diğer ülkelere geçmeye başlamıştır.

Eserleri. Fernand Braudel'in çok sayıdaki eseri arasında başlıcaları şunlardır: 1. *La Méditerranée et le Monde méditerranéen à l'époque de Philippe II.* (1949). Müellifin bu en önemli eseri ilk neşrinden sonra yeni bilgiler ışığında defalarca genişletilmiş ve yeniden yazılmıştır. Eser İngilizce, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce, Lehçe, Almanca ve Türkçe'ye (Akdeniz ve Akdeniz Dünyası, trc. Mehmet Ali Kılıçbay, I-II, İstanbul 1989-1990) çevrilmiştir. Eserin verilerine dayanılarak gerçekleştirilen bir televizyon dizisi dünyada hayranlık uyandırmıştır. 2. *Écrits sur l'Histoire* (1969). 3. *Afterthoughts on Material Civilization and Capitalism* (Baltimore 1977). *Civilisation Matérielle* adlı kitabıyla ilgili olarak Amerika'da verdiği konferanslardan oluşan bu eser Mustafa Özel tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir (*Maddî Medeniyet ve Kapitalizm*, İstanbul 1991). 4. *Civilisation Matérielle, Économie et Capitalisme, XVe-XVIIIe siècle* (I-III, 1979). Siân Reynold'un İngilizce'ye çevirdiği eser (*Civilization and Capitalism: 15th - 18th*

Century, I-III, London 1981-1984) Mehmet Ali Kılıçbay tarafından da *Maddî Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm* adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir (I-III, Ankara 1992). 5. *Le Destin de la France* (I-III, 1982-1985).

BİBLİYOGRAFYA:

Fernand Braudel, "Sur une conception de l'histoire sociale", *Écrits sur l'Histoire*, Paris 1969, s. 175-191; a.m.f., "Personal Testimony", *Journal of Modern History*, XLIV/4, Chicago 1972, s. 448-467; R. Hugh-Trevor-Roper, "Fernand Braudel: the Annales and the Mediterranean", a.e., s. 468-479; T. Stoianovich, *French Historical Method: the Annales Paradigm*, Ithaca 1976; Ömer Lütfi Barkan, "Fernand Braudel: La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II", *İFM*, XII/3-4 (1951), s. 173-192; Sarah Peltant, "Conversations avec Braudel", *Psychologie*, sy. 14, Paris 1971, s. 10-14; Jack Hester, "Fernand Braudel and the Monde Braudellien", a.e., s. 20-28; H. G. Kroeningsberger, "Fernand Braudel and the Mediterranean", *The Listener*, New York 1974; Halil İnalçık, "The Impact of the Annales School on Ottoman Studies and New Findings", *Review*, sy. 1, Binghamton 1978, s. 69-96; Mehmet Ali Kılıçbay, "Annales Okulunun Sonuncu Piri Fernand Braudel", *TT*, V/26 (1986), s. 44-52.

MEHMET ALİ KILIÇBAY

BROCKELMANN, Carl

(1868-1956)

İslâm kültür tarihine dair
bio-bibliyografik eseriyle tanınan
Alman şarkiyatçısı ve Türkolog.

Hamburg'un kuzeydoğusundaki Rostock şehrinde doğdu. Daha lisede iken dil öğrenme konusundaki olağan üstü kabiliyetiyle dikkati çekti. İbrânî, Ârâmî ve Süryânî dillerini öğrendi. 1886'da Rostock Üniversitesi'ne girdi; şarkiyat tahsilinin yanı sıra Yunanca, Latince, Arapça, Habeşçe, Türkçe, Sanskritçe, Ermenice'yi de öğrendi. Mısır tarihi ve Kuzey ve Güney Afrika dilleriyle de meşgul oldu.

İbnü'l-Esîr'in *el-Kâmil*'i ile Taberî'nin *Aẖbârü'r-rusûl ve'l-mülûk*'ü arasında bir intihal olup olmadığı konusundaki doktora tezini T. Nöldeke'nin yanında tamamladı (1890). Lebîd divanının 1891'deki neşri ve Almanca'ya tercümesi çalışmalarına katıldı. 1893'te Breslau Üniversitesi'nde öğretim üyesi oldu ve bu arada İbn Sa'd'ın *eş-Tabakâtü'l-kübrâ* adlı eserinin ilmî neşri çalışmalarına da iştirak etti. Kendisi bu eserin VIII. cildini hazırlayacağı için kitabın el yazmalarını incelemek üzere Londra'ya ve İstanbul'a gitti (1895). İstanbul'da İbn Kutey-

be'nin *Uyûnü'l-aḥbâr*'ı üzerinde de çalıştı. Ancak bu çalışmasını kimse neşretmek istemedi. Bir yayınevi sahibi herkesin ilgi duyacağı bir kitap hazırlaması şartı ile bunu da yayımlayabileceğini söyleyince *Geschichte der arabischen Litteratur (GAL)* adını alacak olan eseri hazırlamaya başladı.

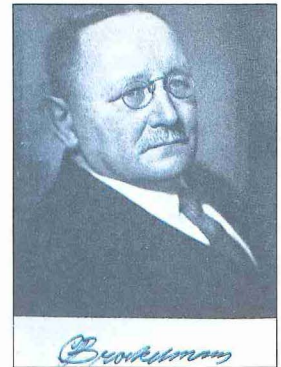
1900'den itibaren Berlin, Erlangen ve Breslau üniversitelerinde ders verdi. 1903'te Breslau ve Hamburg kütüphanelerindeki yazma eserlerin kataloglarını yaptı ve aynı yıl içinde Königsberg Üniversitesi'nde ordinarius profesör oldu. 1909-1922 yılları arasında Halle Üniversitesi'nde bulundu. 1918'de rektör seçildi. 1923'ten itibaren Breslau'a geçti. Burada da 1932 yılında rektör seçildi. Fakat yahudi asıllı bazı profesörleri himaye ettiği için nasyonal sosyalist basının sert tenkitlerine hedef oldu ve Hitler iktidara gelince istifa ederek 1935 sonbaharında emekliye ayrıldı. 1947-1953 yılları arasında tekrar öğretim hayatına dönen Brockelmann Halle Üniversitesi'nde şeref profesörü olarak ders verdi. 6 Mayıs 1956'da Halle'de öldü. Ölümünden on iki yıl sonra Halle Üniversitesi doğumunun 100. yılı münasebetiyle bir hatıra kitabı yayımladı (*Studia Orientalia in memoriam Caroli Brockelmann* [haz. M. Feleischhammer], Halle [Saale] 1968).

Brockelmann kuvvetli bir hâfizaya ve üstün bir dil kabiliyetine sahipti. Yazdığı eserlerle mukayeseli Sâmi dilleri, Süryânî ve Arap filolojisinde yeni bir çığır açtı. Sonradan meşgul olmaya başladığı Türkoloji sahasında da başarılı oldu.

Eserleri. Kitap, makale, tanıtma, tenkit ve benzeri çalışmalarının sayısı 600'ü bulur. En önemli eserleri şunlardır: 1. *Geschichte der Arabischen Litteratur** (Weimar 1898-1902). Kısaca GAL diye anılan bu iki ciltlik biyografik ve bibliyografik eserde İslâm dünyasında Arapça eser

Fernand Braudel'in Akdeniz ve Akdeniz Dünyası adlı eserinin kapağı

Carl Brockelmann